

Edukacja włączająca a potrzeby ucznia z autyzmem

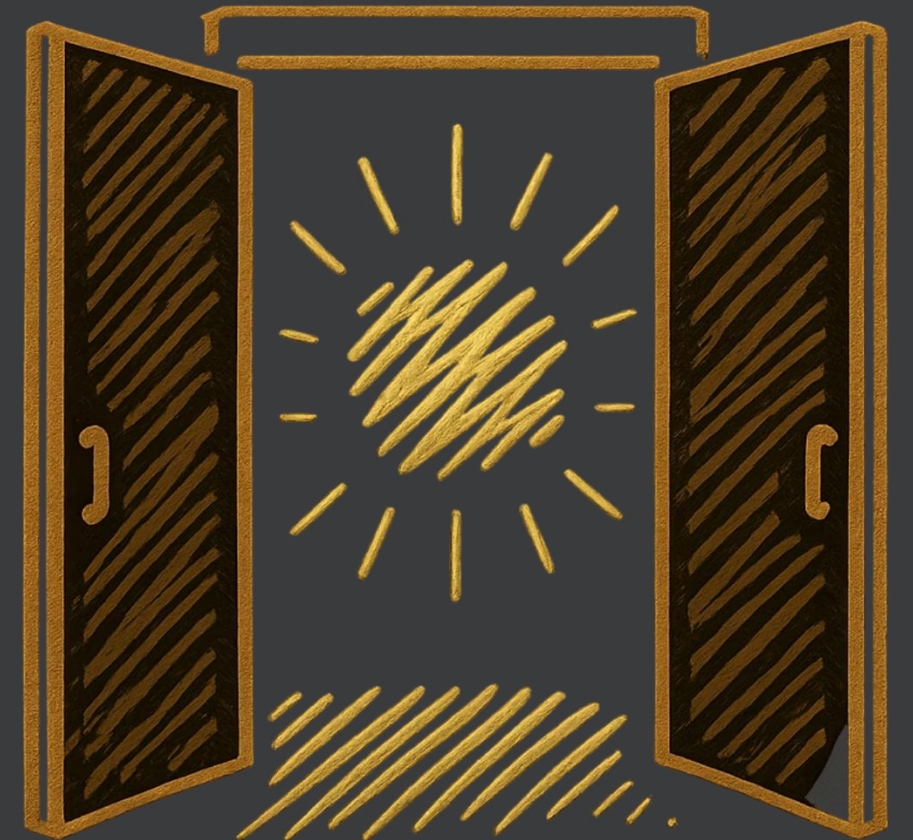
Bariery i czynniki sukcesu

Anna Prokopiak, UMCS, Fundacja Alpha

22.04.2026r. Bełżyce

W stronę inkluzji

Prawo do edukacji osób z autyzmem jest nie tylko kwestią prawną, lecz przede wszystkim **zobowiązaniem społecznym**. Polska, ratyfikując Konwencję Praw Osób Niepełnosprawnych w 2012 roku, podjęła konkretne zobowiązania na rzecz równego dostępu do edukacji dla wszystkich uczniów — niezależnie od ich specjalnych potrzeb.

Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych

FUNDAMENT RÓWNYCH SZANS

Kluczowe zobowiązania

- Dostęp do szkolnictwa wyższego i kształcenia dorosłych
- Uczenie się przez całe życie
- "Racjonalne usprawnienia" jako warunek uczestnictwa

Co to oznacza w praktyce?

Państwo jest zobowiązane do wprowadzania dostosowań w systemie edukacji, które umożliwiają uczniom z niepełnosprawnościami pełne i efektywne uczestnictwo na równi z innymi. Żadne dziecko nie może być wykluczone z powodu swojej odmienności.

Karta praw osób z autyzmem

DEKLARACJA POTRZEB

Uchwała Sejmu RP z 2013 roku potwierdziła prawo osób z autyzmem do edukacji **łatwo dostępnej, bezpłatnej i adekwatnej** do indywidualnych możliwości i potrzeb.

Dostępność

Edukacja bez barier finansowych i organizacyjnych

Adekwatność

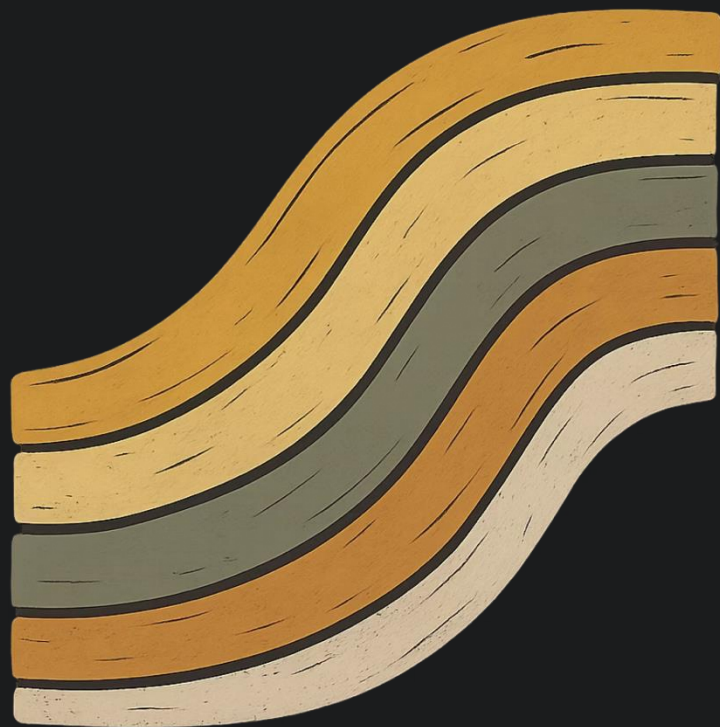
Dostosowana do możliwości i tempa rozwoju ucznia

Uczestnictwo

Umożliwiająca pełnienie ról społecznych i zawodowych

Spektrum autyzmu

✚ ZROZUMIEĆ RÓŻNORODNOŚĆ

Zaburzenia ze spektrum (ASD)

- Autyzm klasyczny
- Autyzm atypowy
- Zespół Aspergera

Kluczowe obszary trudności

- Zaburzenia interakcji społecznych i komunikacji
- Ograniczony i powtarzający się repertuar zachowań

Odmienność funkcjonowania: wyzwanie dla edukacji

Każdy uczeń z autyzmem jest inny

Indywidualne podejście to nie przywilej, lecz konieczność. Zrozumienie autyzmu jako **cechy neuroróżnorodności**, a nie wyłącznie zaburzenia czy choroby, zmienia sposób, w jaki edukacja może odpowiadać na realne potrzeby ucznia.

Neuroróżnorodność

Autyzm jako naturalny wariant ludzkiego mózgu

Indywidualność

Brak jednego wzorca — każdy uczeń wymaga odrębnej strategii

Akceptacja

Zmiana narracji: od leczenia/terapii do wspierania

Każdy uczeń to unikalna podróż

Spektrum autyzmu obejmuje szeroki wachlarz indywidualnych cech,
potrzeb i możliwości — nie ma dwóch takich samych osób z autyzmem

Barierzy w Edukacji Włączającej

WYZWANIA SYSTEMOWE

→ Nieprzygotowana kadra pedagogiczna

Nauczyciele często nie posiadają wystarczającej wiedzy ani narzędzi do pracy z uczniami ze spektrum autyzmu.

→ Brak adekwatnych metod dydaktycznych

Standardowe metody nauczania rzadko uwzględniają specyficzne style uczenia się uczniów z ASD.

→ Niedostosowanie systemu

Program nauczania i organizacja szkoły nie są projektowane z myślą o uczniach ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Barriere sensoryczne i komunikacyjne

Przeciążenie sensoryczne

Szkolna przestrzeń bywa źródłem silnego stresu sensorycznego. Hałas, intensywne oświetlenie, dotyk czy zapachy mogą wywoływać u ucznia z autyzmem stan przeciążenia, uniemożliwiając efektywne uczenie się.

Trudności komunikacyjne

Zarówno komunikacja werbalna, jak i niewerbalna stanowi istotne wyzwanie — utrudnia relacje z nauczycielem i rówieśnikami.

Barriere społeczne i emocjonalne

Wykluczenie rówieśnicze

Niechęć lub niezrozumienie ze strony rówieśników może prowadzić do izolacji i wykluczenia społecznego.

Trudności relacyjne

Nawiązywanie i podtrzymywanie relacji społecznych jest dla uczniów z ASD szczególnie wymagające.

Niezrozumienie zachowań

Zachowania postrzegane jako nieakceptowane społecznie często wynikają z niezaspokojonych potrzeb i braku zrozumienia otoczenia.

Barriere w systemie edukacyjnym

1. Niestosowana przestrzeń szkolna (hałas, brak miejsc wyciszenia)

2. Brak przewidywalności dnia szkolnego (zmiany planu, nieprzewidziane zdarzenia)

3. Nieelastyczny program nauczania (brak indywidualizacji)

4. Brak specjalistycznego wsparcia na terenie szkoły

Strukturalne wyzwania systemu

Szkoły ogólnodostępne rzadko są projektowane z myślą o uczniach z autyzmem. Brak **stałości i przewidywalności** w organizacji dnia szkolnego — nagłe zmiany planu, nieoczekiwani goście, nowe aktywności — stanowi jedno z największych źródeł stresu dla uczniów ze spektrum.

Przeciążenie sensoryczne:cicha bitwa w klasie.

Dla ucznia z autyzmem zwykła lekcja może być doświadczeniem skrajnego przeciążenia — dźwięki, światło i nieprzewidywalność tworzą niewidzialną barierę.

Czynniki Sukcesu

ROLA NAUCZYCIELA

Nauczyciel jako kluczowy czynnik sukcesu

Wiedza, empatia i gotowość do ciągłej adaptacji to filary skutecznej pracy z uczniem ze spektrum autyzmu. Stały rozwój zawodowy — szkolenia, superwizje, współpraca z terapeutami — jest niezbędny.

- ⓘ Nauczyciel przygotowany do pracy z ASD potrafi nie tylko nauczać, ale też budować bezpieczne środowisko uczenia się.

Dostosowanie przestrzeni i procesu kształcenia

Ograniczenie hałasu

Wyciszenie przestrzeni, strefy spokoju, możliwość regulowania bodźców sensorycznych.

Jasne zasady

Uporządkowanie przestrzeni, czytelne instrukcje, stałe reguły klasy.

Wizualne harmonogramy

Plany aktywności i graficzne rozkłady dnia budują poczucie bezpieczeństwa i przewidywalności.

Metody i Terapie Wspierające

AAC

Alternatywne i
wspomagające metody
komunikacji

Trening społeczny

Rozwijanie umiejętności
interpersonalnych

Wsparcie psychologiczne

Dla ucznia i całej rodziny

Podjęcie holistyczne

Skuteczna edukacja włączająca łączy oddziaływania dydaktyczne z terapeutycznymi. Żadna metoda nie działa w izolacji — kluczem jest **spójność i współpraca** wszystkich osób zaangażowanych w edukację ucznia.

Znaczenie stałości i przewidywalności

Stażość miejsca

To samo otoczenie — ta sama ławka, sala, droga do szkoły

Stażość czasu

Przewidywalny harmonogram dnia bez niespodziewanych zmian

Stażość osób

Znane twarze nauczyciela i rówieśników jako źródło bezpieczeństwa

Wsparcie i rozumienie: klucz do rozwoju.

Odpowiednio dostosowane środowisko szkolne i zaangażowany nauczyciel mogą odmienić doświadczenie edukacyjne ucznia z autyzmem.

Rola terapeuty i współpraca zespołowa

Terapeuta jako pomost

Terapeuta wspiera zarówno ucznia, jak i nauczyciela — dostarcza narzędzi, interpretuje zachowania i pomaga wypracować strategię interwencji. Jego rola wykracza poza gabinet.

Efektywna współpraca

Szkoła, rodzice i specjaliści tworzą **trójkąt wsparcia**. Regularna komunikacja i wspólne planowanie działań decydują o powodzeniu edukacji włączającej.

Perspektywa Ucznia

„Nic o nas bez nas” — osoby z autyzmem powinny być aktywnym podmiotem w kształtowaniu własnej edukacji, a nie tylko jej przedmiotem.

Badania podkreślają, że słuchanie osób ze spektrum autyzmu jest warunkiem tworzenia skutecznych rozwiązań edukacyjnych. Zmiana perspektywy — od **modelu deficytowego** do modelu opartego na akceptacji neuroróżnorodności — jest fundamentem nowoczesnej edukacji włączającej.

Siła rodziny: fundament wsparcia

Zaangażowana, dobrze przygotowana i wspierana rodzina jest jednym z najważniejszych czynników sukcesu w edukacji i terapii dziecka z autyzmem.

Podsumowanie

Droga do skutecznej edukacji włączającej

Indywidualne podejście

Dostosowanie do unikalnych potrzeb ucznia

Współpraca

Szkoła, rodzina i specjaliści razem

Ciągła adaptacja

Elastyczność i gotowość do zmian

Edukacja włączająca nie jest stanem, lecz **procesem** — wymagającym ciągłego wysiłku, refleksji i gotowości do zmian. Kluczem jest realne uznanie indywidualnych potrzeb każdego ucznia z autyzmem.

Przyszłość edukacji włączającej

Celem jest system edukacyjny, który w pełni **akceptuje i wspiera neuroróżnorodność** — w którym każdy uczeń, niezależnie od swojego profilu funkcjonowania, ma szansę na pełne uczestnictwo w życiu szkolnym, społecznym i zawodowym.

Akceptacja

Neuroróżnorodność jako wartość, nie problem

Uczestnictwo

Pełna inkluzja społeczna i zawodowa

Zmiana

System edukacji gotowy na każdego ucznia

dziękuję i proszę o uwagi

anna.prokopiak@mail.umcs.pl